

בתי המשפט

א 000576/06
תאריך: 29/06/2008

בבית המשפט המחוזי בחיפה
בפני: כבוד השופט עודד גרשון

בעניין:
1. לירן בן הרוש
2. רחל מינסטר
3. יעל צלר
4. יאיר פולאט
ע"י ב"כ עו"ד מאיר הפלר ואח'
התובעים
נ ג ד
אוניברסיטת חיפה
ע"י ב"כ עו"ד מ. פרימן ואח'
הנתבעת

ביהמ"ש המחוזי בחיפה קבע כי: **סטודנטים זכאים להיות מיוצגים ע"י עו"ד בהליכים משמעתיים באוניברסיטה/מכללה.**

השאלות שבמחלוקת:

1. האם סטודנט המועמד לדין בהליך משמעתי בפני רשויות המשמעת של האוניברסיטה/מכללה רשאי להיות מיוצג על ידי עורך דין אם לאו?
2. האם האוניברסיטה/מכללה כפופים למערכת הדינים הפרטית או הציבורית?
3. האם הזכות לייצוג ע"י סניגור הינה זכות יסוד?
4. מהי עמדת הפסיקה ביחס לחשיבות הייצוג ע"י עורך דין?

פסק דין

1. האם סטודנט המועמד לדין בהליך משמעתי בפני רשויות המשמעת של האוניברסיטה רשאי להיות מיוצג על ידי עורך דין אם לאו?
זו השאלה המרכזית העומדת לדיון בתביעה שלפני.

2. העובדות הצריכות לעניין

- א. ביום 25.1.06 הקרינה אוניברסיטת חיפה (להלן - "האוניברסיטה") את הסרט "גן עדן עכשיו" (להלן - "הסרט").
- ב. בבוקרו של יום 25.1.06 הגישו חברי תא הסטודנטים "לביא", עליהם נמנים התובעים, מכתב לדיקן הסטודנטים בו ביקשו למחות כנגד הקרנת הסרט שלטענתם " (...) מציג בצורה אוהדת את הדרך שעובר מחבל מתאבד מגיוסו לארגון הטרור עד לביצוע האקט הנפשע של פיגוע התאבדות ורצח אזרחים חפים מפשע בישראל". על שום כך ביקשו חברי תא "לביא" מדיקן הסטודנטים למנוע את הקרנתו של הסרט באוניברסיטה.

- ג. על אף פניית התובעים הוקרן הסרט כמתוכנן. התובעים ושלושה סטודנטים נוספים, שרצו למחות כנגד הקרנת הסרט, עמדו בסמוך לכניסה לאולם בו הוקרן הסרט כשבידיהם שלטים נגד הקרנתו.
- ד. לאור פניית אנשי הבטחון של האוניברסיטה לתובעים הם התרחקו מהכניסה לאולם והמשיכו להחזיק בשלטים בגנות הקרנת הסרט במרחק מה מפתח אולם ההקרנה.
- ה. בעקבות האירוע, ומאחר והמפגינים לא קיבלו אישור לקיום ההפגנה, זומנו התובעים ושלושה סטודנטים נוספים שהשתתפו באירוע לדיון משמעותי. יוחסה להם " (...) התנהגות בלתי הולמת, באי ציות להוראות של רשויות האוניברסיטה ובהפרת הוראות ונוהלים המתייחסים לנוהל פעילות ציבורית בקמפוס".
- ו. הדיון הראשון בפני רשות המשמעת נקבע ליום 16.3.06. בהזמנה לדיון נכתב כי התובעים רשאים " (...) להיעזר בסנגור, הממונה מטעם אגודת הסטודנטים, לטיפול בנתבעים בועדות המשמעת (שהינו תלמיד או עובד אקדמי כנדרש בתקנון), (...)"
- ז. ביום 27.2.06 כתב עו"ד מאיר הפלר, ב"כ התובעים, מכתב אל הממונה על המשמעת באוניברסיטה. במכתב זה הודיע עו"ד הפלר כי התובע 1 ייפה את כוחו לייצגו בהליך המשמעותי שיתנהל באוניברסיטה, וכי אי מתן אפשרות לייצוג על ידי עורך דין הינו בלתי חוקתי. עו"ד הפלר הוסיף וביקש מהממונה על המשמעת באוניברסיטה להעביר אליו את כל חומר התביעה.
- ח. במכתב מיום 6.3.06 מהממונה על המשמעת באוניברסיטה אל התובע 1 נכתב כדלקמן:

"הנדון: בקשתך לייצוג משפטי"

בתשובה לפנייתך מיום 27/2/06 לגבי ייצוגך בפני ועדת המשמעת ע"י עו"ד מטעמך, הריני מצטער להודיעך כי החלטתי שלא להיעתר לבקשתך זו, משום שוועדת המשמעת לא תסטה מן העיקרון לפיו לא ייוצג אדם בפניה ע"י עורך-דין.

לידיעתך, על-פי תקנון משמעת תלמידים של האוניברסיטה הנך רשאי להיעזר בתלמיד אחר או בעובד אקדמי באוניברסיטה, לפי בחירתך, בניהול טיעוניך במהלך הדיון המשמעותי לפי סעיף 9.9 לתקנון משמעת תלמידים.

"(...)"

ט. בתגובה למכתב הנ"ל שלח עו"ד הפלר, ביום 15.3.06, מכתב לממונה על המשמעת באוניברסיטה כדלקמן:

1. "מרשי (היינו, התובע 1. ע.ג.) דוחה את "העקרון" על פיו לא עומדת לו הזכות להיות מיוצג ע"י עורך דין. כך גם לא המצאת לי את המקור המשפטי ל"עקרון" זה.

2. לדעת מרשי מדובר בפגיעה אנושה באחת מזכויות היסוד במדינת ישראל. העיקרון הינו הזכות להיות מיוצג- סטיה ממנו היא החריג ולא להיפך.

3. מרשי לא יופיע מחר בפני ועדת המשמעת (וזאת אלא אם כן תודיעני בהקדם כי ניתן לייצגו) ופונה הוא לבית משפט אזרחי בנושא.

4. בנסיבות אלו הנני מבקש כי תדחה את מועד הדיון.
"(...)"

י. התובעים לא התייצבו לדיון שהתקיים ביום 16.3.06 ברשות המשמעת של האוניברסיטה. לפיכך קיבלו הזמנה לדיון נוסף שיתקיים בעניינם ביום 27.4.06.

יא. ביום 26.4.06 הודיע עו"ד הפלר כי הוא חוזר על טיעונו שלפיו היעדר ייצוג משפטי בפני רשות המשמעת אינו חוקתי ולכן " (...) כל דיון שייערך ללא ייצוג הינו בטל ומבוטל, (...) ". עו"ד הפלר הוסיף כי התובעים (ושני סטודנטים נוספים) יפנו בעניין לבית המשפט.

יב. התובעים לא התייצבו לדיון שהתקיים בעניינם ביום 27.4.06. ההכרעה בהליך המשמעותי בעניינם ניתנה במועד האמור בהיעדרם.

עיקרי ההכרעה יובאו להלן.

הכרעה מיום 27/4/06

1. פרטי התביעה:

הנתבע הועמד לדיון משמעותי בשל עבירה לפי סעיפים 5.3, 5.10, 5.13 לתקנון משמעת תלמידים.

(...)

2. טענות ההגנה:

התלמיד לא נכח בדיון וזאת בפעם השניה, על כן הוחלט לקיים את הדיון בהעדר הנתבע עפ"י סעיף 9.8 לתקנון משמעת תלמידים.

הראיות:

הופיע בפני מר אריק בן הרוש, ממחלקת הבטחון, אשר טען כי ביום בו התקיים הסרט (...), הגיע הנתבע עם סטודנטים נוספים, הוציאו כרזות והחלו להפגין. הפגנה זו היתה ללא אישור ולכן הביטחון ביקש לפזר את ההפגנה. (...)

(...)

3. הממצאים:

אני מוצא את התלמיד אשם עפ"י הראיות שהובאו בפני.

4. העבירות:

על סמך הממצאים הנ"ל, הנני קובע כי הנתבע עבר עבירת משמעת, לפי סעיפים 5.3, 5.10, 5.13 לתקנון משמעת תלמידים.

גזר דין

(...)

לאור מכלול השיקולים, לקולה ולחומרה, הנני גוזר לנתבע את העונשים הבאים:

1. נזיפה חמורה.
2. 1000 ₪ קנס שישולם תוך שבועיים מיום קבלת ההחלטה או אפשרות להמרה ב - 50 שעות שרות.
4. עיכוב כל מסמך מטעם האוניברסיטה עד לביצוע תשלום הקנס.
5. הרחקה על תנאי לסמסטר אם יעבור התלמיד על סעיף 5.10, 5.13 לתקנון משמעת תלמידים עד לסיום לימודיו לתואר ראשון.

(....)

הנני מודיע בזאת לתמיד על זכויותיו לערער לועדת הערעורים".

ג. במכתב מיום 8.5.06 הודיעה מרכזת רשויות המשמעת לתובעים כי הם רשאים לערער על ההחלטה מיום 27.4.06 שהובאה לעיל בבקשה מנומקת "(...) תוך 20 יום מיום ההודעה, קרי- מתאריך מכתב זה. (...)".

ד. ביום 21.5.06 הודיעו התובעים לרשויות המשמעת של האוניברסיטה כי הגישו תביעה לבית המשפט לבטל את גזר הדין בעניינם מאחר וגזרו את דינם שלא בפניהם ולא אישרו להם להיות מיוצגים על ידי עורך דין. עוד ביקשו התובעים במכתבם להקפיד את ההליכים נגדם ואו להאריך את המועד להגשת הערעור עד להחלטה בתביעה.

ט. ביום 22.5.06 הגישו התובעים את התביעה נשוא דיוננו. מלכתחילה הוגשה התביעה לבית משפט השלום בחיפה ואולם זה העבירה לבית המשפט המחוזי משום שהסעד המבוקש בה אינו מצוי בתחום סמכותו בית משפט השלום.

ואלה הסעדים להם עתרו התובעים:

"(...) מבוקש (...) ליתן פסק דין הצהרתי הקובע כי התובעים ו/או כל סטודנט אחר, רשאי להיות מיוצג ע"י עו"ד חיצוני ככל שיחפוץ, בכל הליך משמעת ו/או אחר המתנהל ע"י האוניברסיטה וביוזמתה. כן מבוקש ליתן פסק דין הצהרתי המבטל את פסק הדין נשוא הליכים אלו שניתן בהעדר ייצוג (...)".

טז. ביום 13.6.06 פנה התובע 4 לרשויות המשמעת וכתב כדלקמן:

"הנדון: ערעור על גזר הדין (...)"

(...)

אני מבקש בזאת להגיש ערעור על גזר הדין שניתן שלא בפניי ושבגיננו פנית לבית המשפט שכן לא אישרו לי ולחברי להיות מיוצגים על ידי עו"ד.

כמו כן אנו (צ.ל. "אני". ע.ג.) מבקש להקפיד את ההליכים נגדי ו או להאריך את המועד להגשת ערעור עד להחלטה בתביעה".

ז. בתגובה על מכתבו זה קיבל התובע 4 מכתב מיו"ר ועדת הערעורים לפיו ביצוע החלטת ועדת המשמעת מעוכב עד לתום ההליכים בוועדת הערעורים. כן נאמר במכתב כי אם ברצונו של התובע 4 לעכב את ביצוע ההחלטה עליו להגיש ערעור מנומק תוך 20 יום.

3. תקנון המשמעת של האוניברסיטה

סעיף 9.9 ל"תקנון משמעת תלמידים" של האוניברסיטה (להלן- "תקנון המשמעת") הסדיר את השאלה במי יוכל סטודנט העומד לדין משמעתי להיעזר על מנת להציג את עמדתו. וכך קובע סעיף 9.9 לתקנון המשמעת:

"בשעת הדיון בתלונה יהיו נוכחים התובע, המתלונן, הנתבע וכן תלמיד משקיף, המתמנה על ידי הרקטור מתוך רשימת משקיפים שתגיש אגודת הסטודנטים. הנתבע יהיה רשאי להעזר בתלמיד אחר או בעובד אקדמי לפי בחירתו, בניהול טיעונו לפני הממונה על המשמעת, וליפות כוחם בכתב לכך. מתן יפוי כח כאמור אינו פוטר את הנתבע מהתייצבות לדיון על פי ההזמנה שקבל".

4. תיקון תקנון המשמעת

בדיון שהתקיים ביום 6.3.07 בבית משפט זה הודיע ב"כ האוניברסיטה כי תקנון המשמעת תוקן. נוסחו המתוקן של תקנון המשמעת בנוגע לענייננו הינו כדלקמן:

"9.5 הממונה על המשמעת (...), ישלח לנתבע, לתובע, למתלונן וליו"ר אגודת הסטודנטים (...), הזמנה בכתב על המקום והמועד שנקבע לדיון בתלונה, בצירוף טופס התביעה ועותק של התקנון.

טופס ההזמנה יבהיר לנתבע:
1. (...).

2. כי הינו רשאי להיעזר במייצג שהינו תלמיד אחר או עובד אקדמי, בניהול טיעונו לפני הממונה על המשמעת וכי עליו ליפות כוחו בכתב לכך.

3. מי מיועד לייצג את התביעה בדיון המשמעת - עורך דין או אחר. והיה והתובע בדיון הינו עורך-דין, רשאי הנתבע להיעזר במייצג שהוא עורך דין.

4. רשאי הנתבע להיעזר לצורך הגנתו בפני רשויות המשמעת בעורך דין שאיננו תלמיד האוניברסיטה, אם הרשעה בעבירה שבגינה הוא נתבע עלולה לגרור עונש של הרחקה בפועל מהאוניברסיטה.

(...)"

5. טענות התובעים

א. התובעים טענו כי "במניעת זכותם לייצוג משפטי ע"י עו"ד יש משום פגיעה חמורה בכללי הצדק הטבעי, בזכויות היסוד שלהם ובזכותם הבסיסית לייצוג הולם".

ב. התובעים הוסיפו וטענו כי לאור ניהול הדיון בפני רשויות המשמעת ועדויות אנשי הבטחון שהושמעו שם "(...) הבינו (...) עד כמה חשוב להיות מיוצג ע"י עו"ד מקצועי שיחקור את אותם אנשי בטחון בחקירה נגדית ויוכיח כי גירסתם שקרית ו/או מוטית".

ג. לטענת התובעים האוניברסיטה מנעה קיומו של הליך משפטי תקין בכך שלא איפשרה להם את ההגנה הטובה ביותר לה הם זכאים.

ד. התובעים הוסיפו וטענו כי "(...) קיימת חשיבות לכך שעו"ד מקצועי יעמוד מול וועדת המשמעת, וישכנע אותה שאין כל בסיס לתביעה שהוגשה (...)".

ה. לטענת התובעים "החשיבות שבייצוג מקבלת משנה תוקף לאור העובדה שהצד שכנגד הוא האוניברסיטה, שידה על העליונה, ואשר כל חברי וועדת המשמעת משויכים אליה בדרך זו או אחרת".

ו. התובעים הוסיפו וטענו כי כי השינוי שערכה האוניברסיטה בתקנון המשמעת שהובא לעיל הינו "מזערי", אינו מקיף דיו ו"(...) נתון לפרשנויות אינסוף".

ז. לטענת התובעים "(...) יש לבצע תיקון (בתקנון המשמעת של האוניברסיטה. ע.ג.) בו ייקבע כי כל סטודנט רשאי לייצוג ע"י עו"ד, בכל הליך משמעת, ובלבד שהמסגרת הדיונית תוכתב ע"י האוניברסיטה, ולא תחרוג מהנהוג כיום, דהיינו דיון אחד ויחיד, עם חקירות וסיכומים באותו דיון".

ח. התובעים טענו כי "(...) אינם רואים כל הצדקה ממשית לטענת האוניברסיטה שמונעת מהם ייצוג הולם. הכיצד ייצוג ע"י עו"ד פוגע במשהו, להפך, יש בכך כדי לשפר את חזות ומראית האוניברסיטה כגוף דמוקרטי, השומר על זכויות יסוד של תלמידיו".

ט. התובעים טענו כי מאחר ולפעילות האוניברסיטה יש גם היבטים ציבוריים חשובים ומאחר ולמוסדות להשכלה גבוהה שזכו להכרה לפי חוק המועצה להשכלה גבוהה יש מונופול על הענקת תארים אקדמיים, יש לאפשר את התערבות בית המשפט בהליכים המתקיימים בטריבונלים של האוניברסיטה. בהקשר זה הפנו התובעים, בין היתר, לה"פ (חי') 1393/93 ישאם נפאע נגד אוניברסיטת חיפה ואח'.

י. התובעים הוסיפו וטענו כי הואיל והליך משמעת הוא הליך פלילי הרי שיש חובה לאפשר להם ייצוג הולם.

יא. בסיכומי טענותיהם עתרו התובעים לסעד נוסף על אלה שלהם עתרו בכתב התביעה והוא "(...) מבוקש כי יינתן פסק דין הצהרתי שיקבע שהליכים ספציפיים אלו שמנהלת הנתבעת מול התובעים יהיו בבית משפט רגיל".

טענות האוניברסיטה

.4

א. האוניברסיטה טענה כי השתלשלות העניינים שתוארה לעיל מוכיחה כי התובעים פנו לבית המשפט בטרם מיצו את הליך הערעור ברשויות המשמעת של האוניברסיטה. זאת, משום שעד היום לא הגישו התובעים הודעת ערעור מנומקת על החלטת רשויות המשמעת.

ב. האוניברסיטה הוסיפה וטענה כי-

"אילו היו התובעים ממצים את ההליכים הפנימיים, רב הסיכוי כי תביעה זו היתה מתייתרת, ובזבוז זמנו היקר של בית המשפט ושל הצדדים היה נחסך.

(...)

ייתכן והתובעים היו מצליחים לשכנע את הערכאות הפנימיות הנ"ל של הנתבעת בטיעוניהם ו/או כי ההליך המשמעתי בעניינם היה מגיע לקיצו בדרך אשר היתה מקובלת על דעת התובעים - וכל ההליך שבפנינו היה נחסך".

ג. לטענת האוניברסיטה וועדות המשמעת של מוסד להשכלה גבוהה הינן "טריבוטל משמעתי פנימי של גוף וולנטרי" ואין בית המשפט יושב כערכאת ערעור על החלטות של טריבוטלים משמעתיים פנימיים, וכי קודם לפנייתם לבית המשפט היה על התובעים למצות את כל ההליכים העומדים לזכותם בפני אותו טריבוטל. בהקשר זה הפנתה האוניברסיטה, בין היתר, לע"א 50/89 ליטן נגד אילתה, פד"י מה(4) 18.

ד. האוניברסיטה טענה כי נטל השכנוע שההליך המשמעתי נשוא דיוננו נוהל באופן המצדיק את התערבות בית המשפט מוטל על התובעים והם לא הרימו נטל זה.

ה. האוניברסיטה טענה כי בהליך המשמעת המתקיים באוניברסיטה נשמר איזון ראוי בין שמירה על הליך הוגן מחד גיסא ויעילות הדיון מאידך גיסא. לטענת האוניברסיטה קיימים בתקנון מספר כלים להבטחת שמירת ההליך ההוגן וביניהם: זכותו לסטודנט העומד לדון להיעזר בסטודנט אחר או עובד אקדמי שייצגו אותו בדיון. אין מניעה שסטודנט זה או העובד האקדמי יהיו עורכי דין; התובע מוסמך, על פי שיקול דעתו, לגנוז את התלונה שהוגשה נגד הסטודנט; אפשרות הצדדים לבחור בהליך גישור ליישוב המחלוקת; לסטודנט העומד לדון קיימת זכות לעיין בהחלטות קודמות שניתנו על ידי וועדות המשמעת בשנתיים שקדמו לדיון.

ו. האוניברסיטה הוסיפה וטענה כי עיקרון השמירה על יעילות הדיון יהא קשה ליישום באם הסטודנטים העומדים לדון ייוצגו על ידי עורכי דין חיצוניים. שכן ייצוג על ידי עורכי דין חיצוניים יביא לסירבול ההליך.

ז. האוניברסיטה טענה כי אין מקום לבקשת התובעים לקיים בבית המשפט את הדיון בעניינם בגין האירועים שהתרחשו ביום 25.1.06 שכן -

"בירור ההליכים המשמעתיים בעניינם של התובעים בפני בית המשפט הרגיל, יהא בבחינת התערבות בוטה וחסרת תקדים בהליכים המשמעתיים הפנימיים של האוניברסיטה, אשר חורגת מההלכה הפסוקה, אשר קבעה כי התערבות בית המשפט בהליכי משמעת פנימיים בארגונים וולונטריים הינה חריג. התובעים לא הצביעו על כל הצדקה לא כל שכן ביסוס בדיון המצדיק נקיטת צעד מרחיק לכת וחסר תקדים שכזה".

ח. האוניברסיטה טענה כי לאור התיקון שערכה בתקנונה לפיו "(...), מאפשרת הנתבעת את ייצוג העומד לדון משמעתי, על ידי עורך דין כרצונו, במקרה בו האוניברסיטה עצמה מיוצגת על ידי עורך דין או כאשר הרשעה בעבירה שבה הסטודנט מואשם עשויה לגרום עונש של הרחקה בפועל מהאוניברסיטה", הרי שדין התביעה לקבלת פסק דין הצהרתי המתיר באופן גורף ייצוג ע"י עו"ד חיצוני- להידחות.

א. בפתח חלק זה של פסק הדין ראוי לציין כי האוניברסיטה הינה מוסד שלו מאפיינים פרטיים וציבוריים כאחד. דואליות זו של האוניברסיטה מעמידה אותה תחת שבט ביקורתו של בית המשפט ומביאה עמה את החלתם של הדינים החלים על רשויות שלטוניות וציבוריות גם על האוניברסיטה והגופים והרשויות הפועלים בה. זאת, במקביל לכפיפות האוניברסיטה למערכת הדינים הפרטית.

מנקודת מוצא זו אצא לבחון את העניין שלפני.

ב. הלכה היא כי התערבות בתי המשפט בהחלטות של טריבונלים פנימיים תהא במקרים של חריגה מסמכות ובמקרים של פגיעה בכללי הצדק הטבעי. אלה הם המקרים "הטיפוסיים" להתערבות בית המשפט בהחלטות של טריבונלים פנימיים, אולם הם אינם בלעדיים. לבית המשפט תהא סמכות להתערב בהחלטות הטריונללים הפנימיים במקרים נוספים בהתאם לנסיבותיו של כל מקרה: ראו לעניין זה את ע"א 7162/06 צבי שטרן נגד אגד אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ, בסעיף 20 לפסק הדין. פסה"ד מיום 17.2.08 (פורסם בנבו); ע"א 2211/96 חיים כהן נגד שמואל כהן, פד"י (1) 629, 634.

ג. זכותו של אדם לשמירה על כבודו היא אבן יסוד בשיטת המשפט והיא מעוגנת בזכות יסוד בסעיף 3 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

מזכותו של האדם לשמירה על כבודו ניתן להסיק זכויות שונות וביניהן הזכות לייצוג על ידי סניגור: ראו לעניין זה "פרשנות במשפט, פרשנות חוקתית", פרופ' אהרן ברק, חלק שלישי, 1994, תשנ"ד, בעמ' 422, 432.

שכן " (...) נקודת המוצא העקרונית הינה כי חירותו של כל אדם - פרי האוטונומיה של הרצון הפרטי - היא למנות לעצמו שלוח כרצונו": בג"צ 1843/93 רפאל פנחסי נגד כנסת ישראל ואח', פד"י מט" (1) 661, 717;

ד. על היותה של הזכות לייצוג על ידי סניגור זכות יסוד עמדה גם כב' השופטת חיות בבג"צ 1437/02 האגודה לזכויות האזרח בישראל ואח' נגד השר לביטחון פנים ואח', פד"י נח(2) 746, 761 כדלקמן:

" (...)

2. זכותו של אדם לקבלת שירותים משפטיים, ובכללה הזכות להיפגש עם עורך-דין והזכות להיות מיוצג על-ידי, היא זכות יסוד, המגשימה את החירות המוקנית לו למנות לעצמו שלוח כרצונו, וכן את זכותו להליך הוגן (בג"ץ 6302/92 רומחיה נ' משטרת ישראל [12], בעמ' 212; בג"ץ 1843/93 פנחסי נ' כנסת ישראל [13]). (ההדגשה שלי. ע.ג.).

ה. משהגענו למסקנה כי הזכות לייצוג על ידי סניגור הינה זכות יסוד, עלינו לבדוק מה מעמדה של זכות זו בנסיבות העניין שלפנינו, היינו בהליך משמעותי.

על חשיבותה של הזכות להיות מיוצג על ידי עורך דין, גם בהליכים משמעותיים כבענייננו, עמד כב' השופט דנציגר בע"א 7162/06 לעיל בעמ' 11 שניתן אך לאחרונה כדלקמן:

"רבות נכתב אודות הזכות להיות מיוצג על ידי עורך דין. תחילה הוכרה זכות זו כזכות יסוד במסגרת ההליך הפלילי (ע"פ 134/89 אברג'יל נ' מדינת ישראל, פ"ד מד(4) 203 (1990) (...)).

(...)

אמנם ההליכים המשמעתיים בפני משפט החברים אינם בגדר הליך פלילי, ואף אינם נכנסים בגדר סעיף 22 לחוק לשכת עורכי הדין חוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961 (...), אולם האישומים הנדונים במסגרת הליכים אלה, לעתים, עולים כדי אישומים פליליים כמעט. זאת ועוד, כאמור, השלכותיהם של הליכים אלה על הנתבע עלולות להיות חמורות, עד כדי פיתורו של אדם ממקום עבודתו. במקרים אלה, מן הראוי כי המשיבה תאמץ את הגישה הנוהגת בשיטתנו המשפטית, ותאפשר לחבריה הנתבעים במסגרת משפט החברים באישומים מעין-פליליים אשר תוצאותיהם עלולות להיות הוצאתם מהאגודה, ייצוג על ידי עורך דין, ככל שרצונם בכך".

הנה כי כן, בית המשפט העליון הכיר בזכותו של אדם להיות מיוצג על ידי עורך דין גם כשמדובר בהליך משמעת. זאת, בין היתר, גם בשל העובדה שגם לאישומים הנדונים במסגרת הליכים משמעתיים עלולות להיות תוצאות חמורות ומרחיקות לכת לגבי העומד לדין.

ו. סבורני שגם תוצאותיו של הליך משמעת בפני רשויות המשמעת של האוניברסיטה עלולות להיות חמורות ומרחיקות לכת. זאת, משום שעתידו האקדמי, וכתוצאה מכך גם עתידו התעסוקתי של הסטודנט, מונח על הכף.

כדי לעמוד על התוצאות מרחיקות הלכת העלולות להיגרם מההליך המשמעת באוניברסיטה די אם נציין מקצת העונשים המנויים בפרק ה' לתקנון משמעת תלמידים של האוניברסיטה כדלקמן:

הרחקת התלמיד מהאוניברסיטה לצמיתות, לרבות איסור כניסת התלמיד לתחומי קריית האוניברסיטה (סעיף 6.12 לתקנון המשמעת); ביטול שנת הלימודים השוטפת או חלקה. ביטול בדיעבד של שנת לימודים או חלקה (סעיף 6.10 לתקנון המשמעת); מניעת הרשמה או מניעת חידוש לימודים (סעיף 6.13 לתקנון המשמעת) ועוד.

אך מובן, על כן, מדוע ייצוג סטודנט על ידי עורך דין בהליכים המשמעתיים המתנהלים באוניברסיטה הינו כה חשוב וחיוני.

ז. זאת ועוד, מעבר להיות הזכות להיות מיוצג על ידי סניגור זכות יסוד כאמור לעיל, יש חשיבות אופרטיבית לזכות זו בכל הנוגע לחשיפת האמת בניהול הליך משפטי או משמעת.

ח. על חשיבות הייצוג על ידי עורך דין ועל היותו גורם התורם לעשיית הצדק ולחקר האמת עמד כב' השופט עציוני בבג"צ 515/74 פלוני נגד מפקד משטרה צבאית חוקרת, אל"מ צבי אלמוג, צה"ל ואח', פד"י כט(2) 169, 174-175 כדלקמן:

"במדינה המודרנית המפותחת כאשר החקיקה מתערבת בפעולותיו היומיומיות של האדם מיום לידתו ועד יום מותו, עולה חיוניותו וחשיבותו של תפקיד עריכת-הדין הן לטובת האזרח והן לטובת המדינה. (...).

שותף אני לגישתו של השופט ויתקון כי אין לראות בעורך-הדין גורם המפריע לעשיית הצדק, אלא להיפך, כפי שהסברתי מקודם. תפקידו של עורך-הדין הוא לעזור למוסדות משפטיים להגיע לחקר האמת, יהיו אלה בתי-משפט או מוסדות חקיקה קדם-משפטיים. (...)." (ההדגשה שלי. ע.ג.).

ט. כזכור, התובעים טענו כי עמידתם על זכותם להיות מיוצגים בפני רשויות המשמעת של האוניברסיטה על ידי עורך דין מקצועי נעוצה, בין היתר, בחשיבות הרבה בניהול חקירה נגדית על ידי מי שמומן בכך.

כפי שנפסק מפי כבוד השופט אולשן (כתוארו אז), "אין חקר לתבונת סניגור מוכשר, ואין לנחש כיצד היה יכול לנצל את החומר הנמצא לפניו": ע"פ 35/50 מלכה נגד היועץ המשפטי לממשלה, פד"י ד' 429, בעמ' 433.

י. אכן, החקירה הנגדית מהווה כלי חשוב לגילוי האמת והשימוש בכלי זה מצריך מיומנות ומקצוענות.

יפים לעניין זה דבריו של כב' השופט עציוני בבבג"צ 515/74 לעיל, בעמ' 175 כדלקמן:

"אחד האמצעים הבדוקים להגיע לחקר האמת היא חקירת שתי-וערב, וכל בר-בי-רב יודע שבחקירה מסוג זה נדרשת מיומנות מקצועית ונסיון שלא כל אדם רגיל ניחן בהם. (...)"

(וראו גם את "הזכות ליצוג בפלילים", השופט איתן מגן, הפרקליט מד, תשנ"ח-1998, עמ' 243,246).

יא. לאור חשיבותה הרבה של מלאכת החקירה הנגדית ככלי לחשיפת האמת, ולאור תפקידו המכריע של עורך הדין ומיומנותו בשימוש בכלי זה על הצד הטוב ביותר, סבורני כי לא די בזכות שהייתה קבועה בתקנון המשמעת קודם התיקון (לפיה היתה לתובעים אפשרות להיות מיוצגים בפני רשויות המשמעת רק על ידי סטודנט או עובד אקדמי).

יב. גם טענת האוניברסיטה לפיה הסטודנט או העובד האקדמי, הרשאים לייצג את הסטודנט העומד לדין משמעתי על פי תקנון המשמעת, יכולים להיות בעלי השכלה משפטית אין בה כדי לענות על הצורך במיומנותו של עורך הדין המייצג.

יג. לפיכך אני קובע כי הואיל ומגבלת הייצוג שהייתה קבועה בתקנון המשמעת קודם לתיקונו פגעה בזכותו היסודית של הסטודנט לבחור לו את זהות עורך הדין המייצג אותו באופן חופשי כאוות נפשו, הרי שהיא בטלה.

יד. לאור האמור לעיל, ומאחר ורשויות המשמעת של האוניברסיטה מנעו מן התובעים את זכות הייצוג בידי סניגור, הרי שנפל פגם מהותי בהליך שנוהל על ידם. על שום כך אני קובע כי החלטת רשויות המשמעת מיום 27.4.06, שהכריעה בעניינם של התובעים - בטלה.

טו. כאמור לעיל, לאחר הגשת התביעה נשוא דיונו, תיקנה האוניברסיטה את תקנון המשמעת.

טז. חוששני כי תיקון זה אינו מספק ואין די בו כדי לרפא את הפגמים שנפלו בתקנון בנוסחו הקודם. זאת, משום שגם על פי התקנון בנוסחו המתוקן מוגבלת זכות הייצוג של הסטודנט העומד לדין על ידי עורך דין מקצועי רק למקרה שבו התביעה שבהליך המשמעתי מיוצגת על ידי עורך דין או כאשר ההרשעה עלולה לגרור עונש של הרחקה בפועל מהאוניברסיטה.

כז. כשלעצמי אני סבור כי גם עונשים פחותים מהרחקה בפועל מן האוניברסיטה (כגון ביטול שנת לימודים וגם ביטול בדיעבד - סעיף 6.10 לתקנון המתוקן) יכולים להיות משמעותיים ובעלי פוטנציאל לגרימת נזק של ממש לסטודנט העומד לדין.

כח. מצב דברים זה עלול להביא לסיטואציה שבה ייגזר במסגרת הליך משמעתי, על סטודנט העומד לדין, עונש של ביטול שנת לימודים בדיעבד. משמעותו של עונש מעין זה הינה כי זמנו, משאביו הכלכליים והנפשיים של הסטודנט שהושקעו בלימודים אקדמיים במשך שנה, ירדו לטמיון. כל זאת מבלי שניתנה לסטודנט האפשרות למצות את זכותו הבסיסית להליך הוגן על ידי ייצוגו בידי עורך דין מקצועי.

כט. על שום כך, לאור חשיבותה של הזכות לייצוג על ידי עורך דין ומאחר וזו נגזרת מחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, המהווה אבן יסוד בשיטתנו המשפטית, אין הצדקה להגביל את זכות הייצוג רק למקרים שאליהם מתייחס התקנון בנוסחו דהיום. לפיכך אין די בתיקון תקנות המשמעת כאמור לעיל.

ל. על שום כך, לאור חשיבותה של הזכות לייצוג על ידי עורך דין ומאחר וזו נגזרת מחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, המהווה אבן יסוד בשיטתנו המשפטית, אין הצדקה להגביל את זכות הייצוג רק למקרים שאליהם מתייחס התקנון בנוסחו דהיום. לפיכך אין די בתיקון תקנות המשמעת כאמור לעיל.

יז. באשר לבקשת התובעים **בסיכומי טענותיהם** להורות על העברת הדיון בעניינם לבית משפט רגיל: דין בקשה זו להידחות. בכתב התביעה שהוגש על ידי התובעים הם עתרו לשני סעדים בלבד: מתן פסק דין הצהרתי שיקבע כי התובעים ו/או כל סטודנט אחר רשאים להיות מיוצגים על ידי עורך דין חיצוני בהליכים המשמעותיים המתקיימים באוניברסיטה; וכן פסק דין הצהרתי שיבטל את פסק הדין שניתן על ידי רשויות המשמעת של האוניברסיטה בעניינם.

בכתב תביעתם לא עתרו התובעים להעברת הדיון בעניינם לבית משפט רגיל. עתירתם לסעד זה עלתה לראשונה בסיכומיהם.

מושכלות ראשוניים הם כי בית המשפט לא יפסוק לטובת התובע סעד אשר התובע לא עתר לו בכתב תביעתו: **ראו למשל את ע"א 8659/99 חברת נוף ים כחול השקעות ופיתוח פרוייקטים בע"מ נגד פול פיינרו ואח', פד"י נד(2) 625, 633.**

למעלה מן הצורך אעיר, כי גם לגופו של עניין אין להיעתר לבקשה זו של התובעים. זאת משום שבית המשפט אינו אמור להחליף את הטריבונל הפנימי, היינו רשויות המשמעת של האוניברסיטה, ולדון ולפסוק במקומו. עניינם של התובעים צריך שיידון מחדש בפני רשויות המשמעת של האוניברסיטה לאחר שיתאפשר להם להיות מיוצגים על ידי עורך דין לפי בחירתם.

סוף דבר

.6

אשר על כן ולאור האמור לעיל אני מקבל את התביעה ומורה כדלקמן:

- א. אני מורה על ביטול החלטת רשויות המשמעת מיום 27.4.06 בעניינם של התובעים.
- ב. אני מורה לרשויות המשמעת של האוניברסיטה, אם עודם עומדים על העמדתם של התובעים לדין משמעותי, לשוב ולדון מחדש בעניינם של התובעים מבראשית, לאחר שיאפשרו להם להיות מיוצגים על ידי עורך דין על פי בחירתם.
- ג. אני מורה לאוניברסיטה לתקן את תקנון המשמעת שלה, בתוך 5 חודשים מהיום, כך שיקבע בו כי סטודנט העומד לדין משמעותי יוכל להיות מיוצג בהליך המשמעותי על ידי עורך דין חיצוני מבלי להגביל את זכות הייצוג למקרים מסויימים בלבד.
- ד. האוניברסיטה תשלם לתובעים הוצאות משפט ושכר טירחת עורך דין בסך כולל של 5,000 ₪ בתוספת מע"מ כחוק ובתוספת הפרשי הצמדה וריבית כחוק מהיום ועד לתשלום המלא בפועל.

פיסקה 6 של פסק דין זה הושמעה בפומבי בנוכחות עו"ד נירה פרדו ב"כ האוניברסיטה ובהעדר הופעה מטעם התובעים.

המזכירות תשלח העתק מפסק הדין לב"כ התובעים בדואר רשום בלווית אישור מסירה כדין.

ניתן היום כ"ו בסיון, תשס"ח (29 ביוני 2008).

מותר לפרסום מיום 29/06/2008.